

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

حوزه علمیه خواهران کوثر کاشان

موضوع مقاله :

خانواده محور اصلی تهاجم فرهنگي در شبکه های ماهواره ای

تهیه و تنظیم :

طاهره زیارتی

پاییز ۹۳

فهرست

چکیده	۳
مقدمه	۳
آسیب شناسی تماشای شبکه های ماهواره ای در خانواده ها	۵
هویت شکنی	۶
تخریب فرآیندهای درونی سازی ارزش های اسلامی	۸
تأثیر ماهواره بر تعهد زناشویی در بین خانواده ها	۱۰
جمع بندی و نتیجه گیری	۱۲
منابع	۱۳

چکیده

این مجموعه به بررسی تأثیر شبکه های ماهواره ای بر بنیان و روابط اعضای خانواده پرداخته است. امروز خانواده در تیررس حملات فرهنگی و امواج مخرب شبکه های ماهواره ای است. جهان غرب در گذشته ی نزدیک ، با نیروی نظامی بر ضد جهان اسلام می جنگید ولی امروزه از طریق تهاجم فرهنگی و مبارزه با ارزش های والای انسانی توسط آنتن ها و ماهواره های پیشرفته، بر علیه اسلام و مسلمین به پا خاسته است . این مسئله یک پدیده فرهنگی است و باید از بعد فرهنگی با آن مقابله شود. دشمن برای دستیابی به اهداف شوم خود خانواده را محور تهاجم خویش قرار داده و معتقد است که برنامه های ساماندهی شده ی ماهواره ای واژگون کننده است . فروپاشی خانواده ها ، به وجود آمدن پسران و دختران فراری و روابط نامشروع ، خیانت ، بی بند و باری و بدحجابی بخشی از پیامدهای برنامه های ماهواره ای است . این مقاله تلاشی برای تحقق اهداف «بررسی آسیب های اجتماعی متأثر از شبکه های ماهواره ای ، تبیین لزوم توجه آحاد جامعه و مسئولین فرهنگی به پیامدهای خطرناک آن و شناسایی و شناساندن راه های مقابله فرهنگی با آن » است. در شرایط کنونی برای حفظ خانواده ها از تأثیرات منفی ماهواره ، جلوگیری از تغییر در نگرش ها، گرایش ها و ارزش های آنان، آگاهی بخشی و آموزش شیوه ی درست استفاده کردن از ماهواره ها به خانواده ها امری ضروری است. توانایی ایجاد فرهنگ یا نظام داخلی در ایجاد گروه مرجع متجانس با نیاز مردم می تواند تلاش رسانه ای غرب و مخالفان نظام را در ایجاد گروه مرجع با استفاده از تبلیغات و برنامه های ماهواره ای ناکام بگذارد.

واژه های کلیدی : خانواده ، آسیب شناسی ، تهاجم فرهنگی ، شبکه های ماهواره ای ، آثار مخرب

مقدمه

نهاد مقدس خانواده بنیادی ترین واحد اجتماعی است که با پیوند ازدواج و تولد فرزندان تشکیل می شود لذا ضروری است برای رفع نیازهای حیاتی و عاطفی انسان و بقای جامعه تعادل و استحکام خود را حفظ نماید و از متلاشی شدن مصون بماند . خانواده ، مهم ترین نقش را در توسعه و رشد مراحل حیات بشر در امتداد تاریخ انسان از خود نشان داده است و از ابتدا تا هنوز و تا فرجام زندگی، نسبت به دیگر نهادهای اجتماعی ارزش و اهمیت خاصی دارد. اما امروزه متأسفانه بر اثر رشد و توسعه فزاینده وسایل و ابزار رسانه های جمعی و تهاجم گسترده فرهنگ انحطاط و ضد اخلاق، نظام مقدس خانواده دچار تزلزل و بحران

شده است. بسیاری از نوجوان و جوانان به دلیل تماشای بدون کنترل برنامه‌های ماهواره‌ای گرفتار خرافه‌پرستی، کم‌رنگ شدن اعتقادات و از همه مهم‌تر، بی‌بند و باری شده‌اند و به وضوح می‌توان مشکلات شخصیتی را در آنها مشاهده کرد. این بار دشمن از طریق جنگ نرم و شبکه‌های ماهواره‌ای دین و عزت و شرافت خانواده‌ها و جوانان ما را مورد هدف قرار داده است.

مسئله ماهواره پدیده نوظهوری است که بنیاد اخلاقی جوامع اسلامی را به خطر انداخته و جدیدترین سلاح و آخرین حرکت مرموز غرب در رویارویی بر علیه مسلمانان به شمار می‌رود که ویرانی‌هایی همچون روابط نامشروع، خشونت در رفتار، مادی‌گرایی صرف، سست شدن بنیاد خانواده، نهادینه سازی رذایل اخلاقی، بی‌اعتمادی، اسراف و تجمل‌گرایی و امثال آن‌ها را به دنبال دارد. (حسینی شیرازی، ۱۴۲۱: ۱۱) جنب و جوش و تحرک مسلمانان فعال در گذشته نه چندان دور، دشمنان دین را از ترس نفوذ افکار، عقاید و آرمان‌های اسلام مبین به میان جوامع و سرزمینشان همیشه در موضع تدافعی قرار داده بود و آن‌ها را وادار می‌ساخت تا دروازه‌های شهرهایشان را ببندند و روز به روز بر تعداد سنگرها و پناه‌گاه‌های خود بیازایند، تا مبدا اسلام جهان شمول از روزنه‌ای به شهر و کاشانه تاریک جهل و خرافاتشان وارد شود و نور حقیقت و حقانیتش بساط کفرشان را برچیند. اما افسوس که آن جوشش و تحرک دینی مسلمانان با به فراموشی سپردن بسیاری از دستورات قرآن کریم همچون آیه شریفه «وَاعِدُوا لَهُمْ مَا سَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ» (انفال/۶۰) رو به خاموشی گذاشت به گونه‌ای که همان دشمنان بی‌سلاح و آسیب‌پذیر، از سنگرها بیرون جستند، دروازه‌ها را گشودند و با خیالی آسوده از موضع تدافعی به موضع تهاجمی تغییر جهت دادند و همه نوع سلاحی را بر علیه دین و در راه تغییر سنت‌های پایدار اخلاقی و کم‌رنگ ساختن فرهنگ صحیح و اصیل مذهبی به کار گرفتند. آن‌چه امروز جهان‌خواران را بیش از هر چیز دیگری به وحشت انداخته است، قدرت اسلام و حضور فعال آن «در عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است». آنان اسلام را آماج حملات شدید فرهنگی خود قرار داده و با ترویج فرهنگ آلوده خویش، از راه اشاعه تفکر مبتذل مادی و نشان دادن مظاهر فریبنده دنیای صنعتی، در فرهنگ اصیل اسلامی رخنه کرده و اندک اندک به وسیله تکنولوژی و آلودگی اخلاقی، ریشه اعتقادات امت اسلامی را می‌خشکانند. (مصباح یزدی، ۱۳۸۰: ص ۱۲) اکنون در مقابله با سیل تهاجمات دشمنان، آیا آثار تخریبی آن را در کانون خانواده‌ها می‌توان نادیده گرفت و از کنار خطر مهلک آن بی‌تفاوت گذشت؟ آیا مسئولین فرهنگی و آحاد جامع اسلامی در

اندیشه تقویت بنیه فرهنگی بر اساس معتقدات متین و سالم اسلامی ، جهت مصونیت امت هستند؟ آیا تاکنون به فکر تهیه معادلی جایگزین برای فیلم های ویرانگر ماهواره ای افتاده ایم؟

در این نوشتار بر آن شدیم تا به ذکر آسیب ها و آثار مخرب ماهواره در خانواده ها پرداخته سپس پیشنهاداتی را برای ایستادگی در برابر خطر جدی فیلم های فاسد ماهواره ای ارائه نماییم به امید آن که گامی کوچک اما مؤثر در آگاهی بخشیدن به مردم در موضوع مهم سواد رسانه و عواقب ارتباط با ماهواره و مسائل اخلاقی مربوط به آن و نیز خنثی سازی اثرات مخرب آن باشد . ان شاءالله

آسیب شناسی تماشای شبکه های ماهواره ای در خانواده ها

با آغاز عصر تحول در دنیای ارتباطات و به راه افتادن تکنولوژی نوین ارتباطی از جمله ماهواره ، غرب به عنوان پیشقدم در انتشار فرهنگ ضد دین و ضد اخلاق ، با شناخت ، کنترل و بهره گیری از ماهواره ، و با استفاده از راه های تأثیرگذاری بیشتر بر مخاطبین ، آن را در جهت انتقال مقاصد ضد ارزشی و القای فرهنگ و بینش های بنیان کن خود ، به کار گرفت .

ماهواره در ایران به ویژه شاخص مهمی برای ورود به عصر ارتباطات ، اطلاعات و فن آوری های رسانه های جدید بوده است اما آیا می توان در برابر امواج ناخوانده و مخرب فرامکانی و فرا زمانی آن که با پوشش فراگیر به آموزش عینی نه تخیلی مشغولند بی توجه بود ؟

اخلاق اجتماعی، هنجارها و رفتارهای اجتماعی ، دارای پیوندی متقابل با خانواده و تربیت خانوادگی هستند. خانواده اصول اخلاقی را به عرصه های دیگر انتقال می دهد و به آن اجتماعات جهت گیری اخلاقی می دهد. همچنین خانواده به عنوان یک اجتماع اخلاقی منشأ ارزش های اجتماعی است.

ماهواره ها بر این باورند که می توان از مرزهای ملی به درون خانه ها خزید و برای شهروندان سراسر جهان و ایران و سبک زندگی و تفکر آنان برنامه ریزی و دستورگذاری کرد». (بیچرانلو، ۱۳۸۹ ، ص ۶۹) در جامعه ایرانی امروز نیز هنوز بقایای تفکر جبرانی در مورد استفاده از تلویزیون های ماهواره ای وجود دارد. هنوز هم تصور براین است که تماشای تلویزیون های ماهواره ای، خصلتی جبرانی دارد، به این معنی که تماشای این تلویزیون دارای ماهیتی تفریحی است و از سر وقت گذرانی و برای فرار از واقعیت های زندگی و کسب آرامش صورت می گیرد و در واقع، فعالیتی هدفمند نیست. اما نباید غفلت نمود که شبکه های ماهواره ای

افزایش فردگرایی و کاهش جمعی‌گرایی منجر خواهد شد که عامل مهمی در آسیب‌دیدگی انسجام خانواده است.

تحقیقات نشان می‌دهد بین تعهد زناشویی و ارزش‌های فرهنگی، رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و بین پایبند نبودن به ارزش‌های فرهنگی با تعهد زناشویی، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. (عباسی مولید، ۱۳۹۰، ص ۱۲؛ به نقل از: اندرسون، ۲۰۰۲)

اعضای یک خانواده وقتی در سریال‌های ماهواره‌ای، خیانت و روابط آزاد زن و مرد را تماشا می‌کنند، این احساس به آنها دست می‌دهد که این افراد در زندگی خود موفق هستند و هیچ مشکلی ندارند. از سوی دیگر، ماهواره کم کم خانواده را به سمت بی‌اهمیت دانستن نقش والدین در خانواده، اختلافات داخلی، ایجاد اختلاف بین زوجین و دوری فرزندان از والدین می‌کشانند. در نتیجه، با تماشای این برنامه‌ها خانواده دچار پوسیدگی می‌شود، که پی‌آمدهای منفی آن در جامعه، بی‌بند و باری دخترها و پسرها و افزایش آمار طلاق است.

در گذشته، اعضای خانواده کنار هم جمع می‌شدند، باهم دردل می‌کردند و به هم مشورت می‌دادند، اما وسایل ارتباط جمعی جدید، اعضای خانواده را از هم جدا کرده است. یکی از تغییرات مهم در مضامین‌های زندگی اصلی زنانه در برنامه‌های ماهواره‌ای، مسئله خیانت است. بروز این نگرانی‌ها در جامعه، شاخصی از تحولی آرام و تدریجی یا به تعبیری حادثه، «انقلاب تدریجی» در جامعه است. مضمون خیانت و بی‌وفایی و رواج بی‌بندوباری در بیشتر سریال‌های ماهواره‌ای، به وضوح دیده می‌شود.

بر اساس نتایج مطالعات در سال‌های اخیر، زوجینی که به همسر و ازدوجشان، تعهد و پایبندی بیشتری دارند، میزان پایبندی بیشتری نیز نسبت به ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه نشان می‌دهند و برعکس. (عباسی مولید، ۱۳۹۰، ص ۹) این ویژگی‌ها، محل بروز چالش‌های عمده زندگی زنانه در جامعه ایران است که برنامه‌های ماهواره‌ای معطوف به آنها باعث اختلال در عملکرد روابط خانوادگی و اجتماعی زنان ایرانی خواهد شد. آحاد جامعه ما باید آگاه و هوشیار باشند که شبکه‌های ماهواره‌ای به طور هدفمند، این اهداف را نشانه رفته اند.

جمع بندی و نتیجه گیری

وجود شباهت در ارزش‌ها و نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی در میان زوجین و همچنین پای‌بندی زوجین به ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه به‌ویژه باورهای اصیل ایرانی و آموزه‌ها و باورهای غنی دین مقدس اسلام می‌تواند عامل حفظ و تداوم روابط صمیمانه و طولانی خانوادگی باشد و زندگی همراه با شادمانی و امنیت را برای خانواده‌ها به ارمغان آورد. خانواده، با ایجاد این پیوندهای عاطفی و مراقبتی قوی، اعضا را کنار یکدیگر نگه می‌دارد. در این سیستم، اعضای خانواده کنترل، تأثیر و اختلاف عقیده داشتن با یکدیگر را تمرین می‌کنند.

بیشتر پژوهشگران بر این باورند که وجود عقاید مذهبی، تأثیر بسزایی در استحکام خانواده دارد. نگاه اسلام به ازدواج و تشکیل خانواده یک نگاه الهی و ملکوتی است و خداوند این بنا را بسیار محبوب می‌دارد. در بعد شناختی نیز خانواده‌های معنوی و مذهبی، الگوهای ارزشی و اعتقادی خاصی را در مورد ازدواج و زندگی خانوادگی در خود می‌پرورانند.

یکی از علل بروز طلاق‌های عاطفی، تأثیرپذیری خانواده‌ها از فضاهای ماهواره‌ای و به دنبال آن، تضعیف پایه‌های اعتقادی در نظام خانواده است. از این‌رو، اگر خانواده‌ها بنیه قوی اعتقادی و آگاهی کافی نسبت به ارزش‌های اسلامی و اخلاقی داشته باشند، تا اندازه زیادی از آسیب رسانه‌ای ماهواره‌ها مصون می‌مانند. بسیاری از خانواده‌ها بدون توجه به آسیب‌های ماهواره از این وسیله استفاده می‌کنند و از اینکه فرزندانشان همراه آنان به تماشای فیلم‌ها و سریال‌های ماهواره‌ای بپردازند، هیچ نگرانی ندارند. وقتی اعضای یک خانواده به تماشای فیلم‌های ماهواره می‌نشینند، رعایت بسیاری از ارزش‌ها از جمله حریم میان زن و مرد به مرور زمان برای آنها کم‌رنگ می‌شود. به گفته کارشناسان، تماشای برنامه‌های برخی شبکه‌های فارسی زبان موجب فساد اخلاقی و بی‌بند و باری در روابط نوجوانان و جوانان می‌شود.

راه‌های مقابله با آسیب‌های ماهواره را در تقویت فرهنگ خودی و نشان دادن ارزش‌های بالای آن به سطوح مختلف جامعه، دفاع از ارزش‌های ملی، ارتقای سطح آگاهی افراد، برنامه ریزی مناسب برای اوقات فراغت افراد و خانواده‌ها، ترویج زندگی معنوی، ترویج الگوهای رفتاری صحیح در خانواده و جامعه می‌توان جست‌وجو کرد. رسانه ملی با توجه به ظرفیت‌های انحصاری و بی‌بدیل خود برای اینکه بتواند هر چه بیشتر از شاخص‌های فراگیری و اثرگذاری برخوردار باشد و در عرصه جنگ رسانه‌ای با اقتداری مطلوب وارد

عمل شود، باید با رویکردی آینده‌نگر و آینده‌ساز، هم‌الگویی کاربردی از مدیریت فرهنگی رسانه‌ای ارائه دهد و هم بتواند به صورتی مطلوب، عرصه فرهنگ را مدیریت کند. بر این مبنا شایسته است رسانه ملی به عرصه‌ای برای تعامل فکری و گفت‌وگوهای مبتنی بر تفاهم و هم‌اندیشی، بین اصحاب فکر و قلم بدل شود و گفت‌وگویی سازنده و مبتنی بر اصیل‌ترین مطالعات رسانه‌ای مبتنی بر دغدغه‌های فرهنگی نظام اسلامی ایجاد کند.

سرانجام اینکه در عصر جدید که خانواده‌ها در معرض آسیب‌های متنوعی قرار دارند، برای جلوگیری از آسیب‌دیدگی خانواده‌ها، احیای اعتقاد و عمل دینی در خانواده‌ها یکی از راه‌حل‌های مورد توافق بسیاری از اندیشمندان است. اطلاع‌رسانی به خانواده‌ها درباره تأثیرات مخرب شبکه‌های ماهواره‌ای می‌تواند از اثرات منفی آن بکاهد.

منابع

الف) کتاب

*قرآن کریم

- حسینی شیرازی، محمد. «با ماهواره چه باید کرد؟»، انتشارات آل الرسول، ۱۴۲۱ه ق
- امام خمینی، روح‌الله، «صحیفه نور»، ج ۱۰، انتشارات شرکت سهامی چاپخانه وزارت ارشاد اسلامی، بیتا
- طباطبایی، محمد حسین. «تفسیر المیزان»، مؤسسه دارالعلم، قم، بیتا، ج ۷
- مرتضوی، محسن. «نبرد پنهان غرب»، نشر ستارگان درخشان، اصفهان، ۱۳۹۳
- مصباح یزدی، محمدتقی، «تبیین عقلانی نظریه سیاسی اسلام»، ۱۳۷۷، ج ۲
- _____ . «تهاجم فرهنگی»، مؤسسه امام خمینی (رحمه الله)، ۱۳۸۰

ب) مقاله

- بیچرانلو، عبدالله. ۱۳۸۹. «سینمای ایران در تقابل با ویدئو، تلویزیون و ماهواره». تهران. نامه پژوهشی فرهنگی. دوره سوم شماره نهم. سال (۱۱). ۹-۳۴.

- رضایی، محمد و مونا کلانتری. ۱۳۹۰. «خوانش مخاطبان سریال‌های شبکه‌های فارسی وان». زن در فرهنگ معاصر. ۲. دوره ۳. ۵ - ۲۴.
- عباسی مولید، حسین. ۱۳۹۰. «رابطه تعهد زناشویی با ارزش‌های فرهنگی زوجین». خراسان جنوبی. فصلنامه مطالعات انتظامی شرق. پیش شماره مهر ۱۳۹۰، ۷ - ۱۴.
- عنایت، حلیمه و مجید موحد. ۱۳۸۳. «زنان و تحولات ساختاری خانواده در عصر جهانی شدن». پژوهش زنان. ۲. دوره (۲). ۱۵۳ - ۱۶۶.
- قمرانی، امیر و سمانه طباطبائی. ۱۳۸۵. «بررسی روابط عاشقانه زوجین ایرانی و رابطه آن با رضایت». تازه‌های پژوهشهای مشاوره. شماره ۱۷. جلد ۵. ۹۵ - ۱۰۹.
- کاوند، رضا. ۱۳۸۷. «مطالعه کیفی نحوه دریافت شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان» رساله کارشناسی ارشد. تهران. دانشگاه علوم اجتماعی.
- کریمیان، نادر و یوسف کریمی بهمن بهمنی. ۱۳۹۰. «بررسی رابطه ابعاد سلامت روان و احساس گناه با تعهد زناشویی افراد متأهل». تهران. فصلنامه مشاوره روان درمانی و خانواده. ۲. سال (۱). ۲۴۳ - ۲۵۶.
- محمد پور، احمد و اسداله نقدی و بهزاد نادرنژاد. ۱۳۸۹. «تأثیر ماهواره بر هویت فرهنگی در کردستان ایران». دو فصلنامه تخصصی پژوهش جوانان. فرهنگ و جامعه. ۴. ۱۳۱ - ۱۵۶.
- نعیمی، محمدرضا، ۱۳۹۰، «تأثیر تعامل خانواده و ماهواره در بروز پدیده طلاق»، مجله تخصصی جامعه‌شناسی. اول. سال (۱). ۱۹۱ - ۲۱۱.

(ج) لاتین

- Mosko , J.(2009)."Commitment and attachment dimensions". In: parial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. Purdue University
- Walsh, F (2006) Strengthening family resilience. New York: Guilford Press

(د) پایگاه اینترنتی

www.afdaran.ir